

Павло-Роберт Магочій
(Торонтський університет)

КУЛЬТУРИ СЛОВ'ЯНСЬКИХ ІМІГРАНТІВ В ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ: МОВНИЙ ФАКТОР

У статті розкрито історію формування слов'янських діаспор та розвитку слов'янських мов у США та Канаді на мовленнєвому й письмовому рівнях. Автор розглядає також рівень використання слов'янськими діаспорами можливостей, що надавались державами-реципієнтами для розвитку освіти рідною мовою від початкової школи до університету. На основі переписів населення різних років та інших статистичних даних, зібраних у країнах Північної Америки зроблено спробу проаналізувати процес змін у кількісних та якісних показниках слов'янських діаспорних груп. Автор намагається також простежити розвиток етнічної преси та інших друкованих видань. Цікавими є спостереження щодо змін в записниках, які використовувались при переписах населення. Серед слов'янських мов, що розвивалися в США та Канаді дослідник згадує також ті, що припинили свій розвиток чи існування на історичній батьківщині.

Ключові слова: слов'янські діаспори, етнічна преса, США, Канада, слов'янські мови.

Метою даної статті є загальна характеристика культур слов'янських іммігрантів в Північній Америці, з особливим акцентом на мові та її розвитку серед діаспорних груп на північноамериканському континенті (у Сполучених Штатах та Канаді). Особливий інтерес завжди викликало питання, коли і як слов'янські мови з'явилися в Північній Америці і яким був механізм їхнього збереження. Рівень успіху в збереженні мови різниться в залежності від того, чи ми говоримо про літературну (писемну) форму мови, чи про її усний варіант.

Відповідь на питання: коли і як слов'янські мови з'явилися в Новому Світі – є досить простою. Вони є результатом імміграції носіїв слов'янських мов з різних частин Центральної та Східної Європи. Ще в сімнадцятому столітті окремі слов'янські мовці знайшли дорогу до землі, що пізніше стала територією Сполучених Штатів та Канади. Через важливість тривалості проживання, а отже, історичного пріоритету іммігрантів в даних країнах (у Канаді навіть є два «народи-засновники» – британці та французи) не дивно, що патріотично настроєні літописці були особливо заклопотані тим, аби віднайти щонайранішу можливу дату прибуття «перших» представників конкретної мовної групи¹. Отже, не рідкістю є твердження, що перші особи польського походження, можливо, прибули до Америки на кораблях вікінгів або на каравелах Колумба ще до імені першого документально зафіксованого поляка, що на початку XVII ст. міститься в списку мешканців найстарішої британської колонії на території нинішніх Сполучених Штатів – міста Вільямсбург, штат Вірджинія. Приблизно в той самий час серед перших поселенців в голландській колонії Новий Амстердам (нині Нью-Йорк), як гадають, зустрічалися окремі чехи та українці, а католицькі місіонери-хорвати – серед іспанських колоністів на узбережжі Мексиканської затоки і в Каліфорнії.

Масштабна слов'янська імміграція, що призвела до створення функціонуючої етнокультурної спільноти є, однак, пізнішим явищем. В основному вона датується від початку 1870-х років і пов'язана з одним з найбільших міграційних процесів в історії людства. Протягом майже півстоліття від того часу, до початку Першої світової війни в 1914 році, Сполучені Штати, зокрема, прийняли найбільшу кількість прибульців за всю свою історію. У рамках явища, яке отримало в той час назву «нова імміграція», лише протягом трьох десятиліть між 1890 і 1920 роками, не менш, ніж 18,2 млн. мігрантів прибули на береги Америки. З них майже половина (7 500 000) були вихідцями з країн Центральної та Східної Європи, і значна частка з них була слов'яномовною, різноманітного етнічного походження та віросповідання (включаючи євреїв)². У ці ж десятиліття перед Першою світовою

¹ Факти про «першоприбульців» та широкий спектр інформації про слов'янських іммігрантів та їхніх нащадків можна знайти в гаслах, присвячених окремим групам в Thornstrom 1980 [14] та Magocsi 1999 [10].

² Країни, що включені до рубрики «Центральна та Східна Європа» в переписах населення США були наступні: європейська частина Росії, Австро-Угорщина, Румунія, Сербія, Чорногорія, Болгарія, європейська частина Туреччини і Греція. Дані взято з Carpenter 1927: 324-325 [2].

війною, особливо після 1900 року, слов'янські іммігранти почали виїжджати до Канади, однак в значно меншій кількості, менше чотирьох відсотків від кількості тих, які подалися до США¹. Після перерви, зумовленої Першою світовою війною, ставлення цих двох країн до прибульців різко змінилося. В результаті обмежень прийнятих Сполученими Штатами у 1921 та 1924 роках, спрямованих проти міграції південних та східних європейців, у міжвоєнні роки ХХ століття набагато більша кількість слов'ян емігрувала до Канади, ніж до США.

Друга світова війна знаменувала собою ще одну паузу в міграції з Європи. Після війни, проте, згідно статистичних припущень, 350 000 слов'янських іммігрантів прибули, приблизно в рівній кількості, до Сполучених Штатів та Канади в якості так званих переміщених осіб (DP) наприкінці 1940-х і на початку 1950-х років [11, р. 171]. Подальша імміграція з Центральної та Східної Європи як в Канаду, так і в США суттєво зменшилася в 1960–1970-х роках через обмеження, накладені комуністичними режимами, що правили слов'янськими країнами і виступали категорично проти еміграції на «капіталістичний Захід». У 1970-х роках спостерігається послаблення деяких обмежень для окремих груп населення (радянські євреї) та у 1980-х роках (поляки після виступів «Солідарності»); але лише революції 1989 року дали можливість новій хвилі так званих найновіших слов'янських іммігрантів залишити батьківщину і осісти в США та Канаді. За останнє десятиліття ХХ ст. переписи населення зафіксували в цілому 19,7 млн. іммігрантів та їхніх нащадків, які ідентифікували себе як осіб слов'янського походження: 17 400 000 – в Сполучених Штатах і 2 300 000 – в Канаді².

Способи, у які слов'янські народи ідентифікували себе і були класифіковані державами, де вони мешкають, завжди становили проблему. Існують відмінності між схемами класифікації, використовуваними в Європі та Північній Америці. Основним джерелом інформації про кількість і групи слов'янських іммігрантів обговорюваних у статті, є дані перепису населення, які збираються та публікуються кожні десять років у Сполучених Штатах і кожні п'ять років у Канаді³. Не кожен перепис, однак, містить відомості про етнічний склад іммігрантів (народжених за кордоном) або про етнічне походження постійного населення в Сполучених Штатах чи Канаді. Дані про мову, а точніше, про осіб для яких «англійська не є рідною мовою», також фіксувалися, але це робилося недостатньо систематично в період з 1880-х років до теперішнього часу. Наприклад, звіти перепису США за 1900 і 1910 містять напрочуд докладну інформацію про рідну мову щодо двох категорій осіб: «іноземців білої раси» та «народжених за кордоном». Після цього дані про мову зникають з переписів США аж до 1970 року. В цьому році питання про мову знову було введено в питальник, але згодом, в 1980 році, його замінило питання про етнічну належність. Канада від 1911 року публікувала відносно послідовніші дані щодо «етнічного походження» і «рідної мови» іммігрантів.

Класифікація груп слов'янського населення та їхніх мов у даних перепису США і Канади становить ще більшу проблему. Недавнє багатотомне видання *Najnowsze dzieje języków słowiańskich*, опублікованих під егідою міжнародного комітету славистів, заснованого в Опольському університеті в Польщі, виділяє чотирнадцять мов, маючи на увазі існування стількох же окремих етнічних (національних) груп [6]. Крім загальноновизнаних слов'янських мов, Опольський проект також включає кашубську, русинську (п'ять її варіантів), сербо-лужицьку (два варіанти). Хорватська і сербська виділені як окремі мови. Натомість, класифікація перепису даних щодо діаспори в Сполучених Штатах і Канаді є складнішою. Наприклад, у 1990–1991 роках (найновіша порівняльна інформація), дані перепису США під рубрикою «слов'янських» вміщують 19 етнічних груп, але тільки 7 мовних груп⁴. У той же час, канадський перепис перераховує 14 етнічних груп (які відрізняються від вміщених в переписі США) і 12 мовних груп⁵.

Класифікації, як в американських, так і канадських переписах, однак, не збігаються з переліком слов'янських мов проекту Опольського університету. Наприклад, в різний час в північноамериканських переписах з'являлися шість загальних «категорій етнічного походження»: «чехословаки» (а також чехи, моравани і словаки окремо); «югослави» (а також вінди і чотири з п'яти колишніх югославських «націй»); «Радянський Союз» (а також білоруси, карпаторусини, росіяни і українці);

¹ Канадські дані перепису за 1921 р. зареєстрували 273 000 осіб, чие етнічне походження було вписано до однієї з наступних рубрик: чесько-словацька, польська, російська, українська та югославська. Ця цифра також включає народжених в Канаді, хоча переважну більшість становили іммігранти, які прибули здебільшого після 1900 року (Burnet and Palmer 1988: 42) [2].

² Дані цифри базуються на результатах перепису в США 1990 року та в Канаді 1991 року.

³ Щодо проблеми класифікації слов'янських та інших етнічних груп при переписі населення в США, див. Magocsi 1987 [9].

⁴ Групи слов'янських мов перераховані в переписі США 1990 року (що представляють 1 398 000 осіб, які розмовляють даними мовами) були наступними (в нисхідному порядку): польська, російська, сербо-хорватська, українська, чеська, словацька і словенська.

⁵ Групи слов'янських мов, перерахованих у переписі Канади 1991 року (що включає 266 000 «особи, які спілкувалися вдома найчастіше даною мовою» на момент перепису) були наступні в нисхідному порядку: польська, українська, хорватська, російська, чеська, македонська, сербська, словацька, словенська, сербо-хорватська, болгарська та білоруська (Statistics Canada, 1992) [12].

«слов'яни» (етнічно розпливчата відповідь); «русини» (якими можуть бути білоруси, карпаторусини або українці) і «духобори» (в основному російськомовна релігійна група). З іншого боку, авторитетні енциклопедичні праці Канади та США [10; 14] розрізняють інші слов'яномовні групи, включаючи боснійських мусульман, старообрядців (загалом російськомовних) і вендів (розмовляють мовою лужицьких сорбів). Важливо пам'ятати, що статистичні дані в цілому доступні для слов'янських мовців в Північній Америці в кращому випадку, відображають лише загальні тенденції і відносний розмір різних груп.

Якими ж є механізми, за допомогою котрих слов'янські діаспори зберегли свої мови в Північній Америці? Стосовно писемних або літературних мов, то основним засобом були публікації, які, принаймні до недавнього часу, з'являлися в друкованому вигляді. Серед більшості груп слов'янських іммігрантів двома найважливішими типами організацій, заснованими майже на самому початку їх прибуття в останні десятиліття дев'ятнадцятого століття, були товариства взаємодопомоги (або братства) та церкви. Товариства взаємодопомоги мали на меті страхування своїх членів у випадку втрати роботи через хворобу, нещасних випадків викликаних травмами або навіть смерті. Практично кожне товариство взаємодопомоги видавало газету, яка виходила завдяки членським внескам і розсилалася всім членам організації. Таким чином, зрозуміло їм мовою слов'янські іммігранти мали доступ до інформації про діяльність товариств взаємодопомоги, а також до новин про життя в Америці та в рідному краї, навіть якщо у випадку деяких груп вони бачили літературну форму «власної» мови вперше в житті.

Серед найстаріших і найбільш довгоіснуючих газет, які зазвичай виходили раз на тиждень або кілька разів на тиждень і навіть щодня, і чий тиражі іноді досягали понад 100 тисяч примірників, були наступні: *Amerikanski srbobran* (1906–) Сербської Національної федерації; *Свобода* (1893–) Українського народного союзу; *Zajedničar* (1904–) Хорватського братерського єднання; *Dziennik Zwiqzkowy* (1908–) Польського національного альянсу; і найстаріший в цій групі, *Американській рускій вєстникъ* (1891–1952) Об'єднання греко-католицької руських братств. Періодично з'являлися популярні газети не пов'язані з будь-яким товариством взаємодопомоги, такі як *Russkoe*, пізніше *Novoe russkoe slovo* (1910–), і польських щоденних газет *Kuryer Polski* (1888–1963) в Мілуокі і *Nowy Świat* (1922–1971) в Нью-Йорку.

При багатьох газетах, як пов'язаних з товариствами взаємодопомоги, так і приватних, діяли видавництва, які публікували спеціалізовані та популярні журнали, книги, брошури і надзвичайно успішні щорічні альманахи (календарі). До початку Другої світової війни, і особливо в перші повоєнні роки, велика кількість інтелектуалів і освічених людей, які прибули до Нового Світу, призвела до появи наукових і літературних публікацій, основна мета яких полягала в забезпеченні альтернативного голосу в науці та культурі, що було не можливо на європейській батьківщині, де правили комуністи. Серед видатних прикладів таких публікацій слід назвати: російськомовний щоквартальник *Новий журналъ* (засн. в Нью-Йорку 1942 і виходить досі); кілька літературних творів чеських дисидентів на батьківщині, опублікованих організованим в 1971 р. в Торонто Видавництвом 68-го року, а також наукових книг і журналів, які видавалися Науковим товариством імені Шевченка (засн. в Нью-Йорку, 1947), Українською вільною академією наук в США (засн. в Нью-Йорку, 1951), Польським інститутом мистецтв і наук в Америці (засн. в Нью-Йорку, 1942), Польською американською історичною асоціацією (засн. в Чикаго, 1944) та Сербською історико-культурною асоціацією «Негош» (засн. в Чикаго, 1958).

Стосовно усного мовлення, то механізми його збереження були набагато різноманітніші, починаючи від розмовної мови, використовуваної між членами сім'ї вдома, в суспільній сфері в проповідях священників різних конфесій в церквах, у виступах на громадських та культурних заходах, в передачах по радіо і телебаченню, в школі, починаючи від початкової і аж до університетського рівня. Окрім однієї провінції Квебек у Канаді (де, в будь-якому випадку, мешкає відносно невелика кількість осіб слов'янського походження), мова суспільного спілкування і освіти в усіх штатах США і в більшості провінцій Канади є англійська. Таким чином, по всій Північній Америці вона була домінуючою мовою, з якою носії слов'янських мов повинні були стикатися за межами родинного кола.

У період масової слов'янської імміграції перед Першою світовою війною існували геттоподібні квартали в деяких містах на північному сході США і протягом кількох десятиліть після війни в так званих блокових поселеннях у західній Канаді (провінції Манітоба, Саскачеван, Альберта), де та чи інша слов'янська мова функціонувала в громадській сфері. Деякі слов'янські мови навіть відігравали роль *lingua franca*, що використовувалися – або, принаймні, були зрозумілі – особам неслов'янського походження. Такі лінгвістичні «острови» існували протягом міжвоєнних років, а після Другої світової війни і поступово стали зникати в результаті в основному демографічних моделей, що постійно мінялися в міських центрах Північної Америки. Цікаво, що кілька нових міських і сільських слов'яномовних «гетто» з'явилися вже в другій половині ХХ століття, як наприклад, ро-

сійськомовний квартал Брайтон-Біч у районі Бруклін міста Нью-Йорк (мешканцями якого є, в основному, радянські євреї) і добровільно ізольовані сільські громади в Орегоні, на Алясці і в Альберті (складаються в основному з православних старообрядців). Але сьогодні це явище є абсолютним винятком для слов'яно-американського і слов'яно-канадського світу.

Слов'янські мови також були збережені і передані народженим в Америці нащадкам іммігрантів в школах, принаймні початкових, а в деяких випадках, середніх. В ранній період життя іммігрантів (1890–1950-ті роки) школи, які функціонували при церквах (православних, а особливо римо-католицьких та греко-католицьких) були основним засобом викладання слов'янських мов в деяких класах. Після Другої світової війни, ці так звані парафіяльні школи поступово припинили викладання польською, російською, словацькою, українською та ін. і перейшли на англійську мову.

У 1960 році в США вперше був прийнятий закон, що стосувався осіб, які розмовляють мовами, іншими, ніж англійська. «Двомовний освітній акт від 1968 року» зосереджував увагу саме на людях з «обмеженими навичками спілкування англійською мовою»¹. Незважаючи на те, що акт ставив за мету забезпечувати права 70 груп, наприкінці 1970-х його дія була спрямована в першу чергу на іспаномовних громадян (в основному вихідців з Мексики) та чорношкірих американців, яким було необхідно вивчити стандартний американський варіант англійської мови. Серед небагатьох слов'янських груп, що скористалися з «Двомовного освітнього акту 1968 року» були сільські громади старообрядців в Орегоні, що отримали певне державне фінансування для викладання російської у державних початкових школах.

У Канаді держава була більш прихильною до використання інших, окрім англійської, мов у державній шкільній системі². Ще 1897 року «Закон про державні школи в Манітобі» дозволив у будь-якій школі з десятьма чи більше учнями, що розмовляють мовою, відмінної від англійської, здобувати освіту цією мовою протягом частини навчального дня. До початку ХХ ст. існувало не менше 100 шкіл у провінції Манітоба з частковим викладанням українською мовою. Польська мова також викладалася в деяких школах, але їх існувало лише дві в Манітобі і дві чи три в Квебеку. Коли після 1919 р. викладання мовами іншими, ніж англійська в державних школах було припинено, церковно-парафіяльні школи вступили в гру, з тим щоб продовжити навчання деяких слов'янських мов, особливо українською та, меншою мірою, польською.

Починаючи з 1970-х років, федеральний уряд Канади надає фінансування для т.зв. Програми мовної спадщини, які були і досі знаходяться у веденні окремих провінцій. Якщо 25 або більше батьків подали заяву, то викладання мовою іншою, ніж англійська або французька буде дозволено в державних школах, хоча після звичайних шкільних занять протягом тижня або по суботах. Провінції в західній Канаді розробили дуже докладні педагогічні програми чи то у вигляді двомовних шкіл, як в Альберті, чи у вигляді окремих класів «іммігрантськими» мовами (що складають від 20 до 50 відсотків навчального дня), як і в Саскачевані і Манітобі. Українська та польська мова, зокрема, зажили найбільше користі від Програми мовної спадщини Канади. Стосовно української, то більше 9000 учнів отримували освіту цією мовою до кінця 1970-х років у трьох західних провінціях – Манітобі, Саскачевані та Альберті. Далі на схід в Онтаріо, незважаючи на вороже ставлення англомовних кіл до освіти мовами відмінними від англійської, на початку 1990-х років більше 3 000 учнів вивчали українську мову в державних школах. Водночас, польську вивчали більш, ніж 8 000 учнів у початкових і середніх школах. Єдиною іншою слов'янською групою, що скористалася Програмою мовної спадщини Канади є хорвати, хоча кількість шкіл і учнів набагато менше, ніж українських та польських.

Слов'янські мови є також предметом викладання в північноамериканських університетах, починаючи, принаймні, від перших десятиліть ХХ ст. Це складна і цікава тема, яка вимагає належного обговорення, можливо навіть, скликання цілої конференції. Тим не менш, можна відзначити, що в Північній Америці інтерес університетів до слов'янських мов носив вельми вибіркового характер. Переважна більшість викладання була – і досі є – пов'язана із російською мовою. Далеко позаду в плані кількості курсів і студентів становить польська мова і, ще менше, та, яку ми за звичкою називаємо сербсько-хорватською. Єдиною відмінністю в цій загальній картині є ситуація в Канаді, де українська замінює польську та сербо-хорватську за кількістю числа курсів університетського рівня, поступаючись лише російській.

Враховуючи англомовну природу більшої частини Північної Америки, не дивно, що всі мови принесені іммігрантами, чи то в письмовій формі, чи, в першу чергу, в усній, зазнавали неминучого

¹ Акт 1968 року, також відомий як Title VII, насправді являє собою серію додатків до Закону США 1965 року про початковому і середню освіту. Додаткову інформацію див.: Abigail M. Thernstrom, «Language: Issues and Legislation,» in Thernstrom 1980: 619-626 [14].

² Дані про поляків взяті із гасла Генрі Радецькі, а про українців з гасла Френсіс Свиріпи, в Magocsi 1999: 1073-1074 і 1299-1301 [10].

і зрештою досить сильного впливу англійської мови. Не лише англійські кальки і запозичені слова рясніють у слов'янських мовах у Північній Америці (у письмовій чи усній формі), навіть синтаксис і вимова зазнали англійського впливу. У результаті, природний носій слов'янської мови, народжений в європейській батьківщині може одразу виявити з розмови, що його чи її співрозмовник протягом навіть недовгого часу мешкав у Північній Америці, або там народився. З іншого боку, не так просто відрізнити, наприклад, американця, що розмовляє українською мовою від канадця, оскільки мовлення обидвох однаково перебуває під впливом англійської.

Ще однією темою, яка представляє інтерес, можна назвати так звані північноамериканські аномалії. Одне з таких явищ пов'язане з існуванням в Північній Америці певних слов'янських мов, які на європейській батьківщині або ніколи не існували в соціологічно повному вигляді, або зникли в ході двадцятого століття. Відомо, наприклад, що тексти, написані східнославацькими діалектами процвітали на хвилі протестантської Реформації в тодішній північно-східній частині Угорського королівства, але були витіснені центральними словацькими діалектами, які лягли в основу сучасної літературної мови, сформованої в середині XIX ст. Проте, перша газета для словацьких іммігрантів в Сполучених Штатах з'явилася східнославацьким спишським діалектом (*Amerikanszko-szlovenszke noviny*, 1886–89)¹. Більше того, вона виходила угорською формою латинського алфавіту. Східнославацька «національна» ідентичність відома під етнонімом *Slovjak*, який для деякого також означав проугорську політичну орієнтацію, ще довго залишилася в Сполучених Штатах після зникнення або повного пригнічення на батьківщині. Ще наприкінці Другої світової війни не менш, ніж 22 газети виходили одним зі східнославацьких діалектів².

Подібний феномен становлять прекурські словенці, відомі в англійській мові як вінди (на відміну від вендів – лужицьких сорбів). Віндською мовою з гордістю розмовляють американські представники даної групи, публікації віндською (в угорській транскрипції) випускалися протягом кількох десятиліть в першій половині XX ст. громадою, яка налічувала близько 10 000 і була сконцентрована в місті Бетлегем, штат Пенсільванія³. Як і східні словаки або слов'яки неохоче ідентифікували себе словаками, так і прекурські вінди дистанціювалися від словенців.

Можливо, найтривалішою та найміцнішою з північноамериканських слов'янських мов, яка не розвивалася (принаймні донедавна) у манері, відмінній від розвитку подій в Європі була карпаторусинська. У той час, як протягом XX ст., літературна російська або літературна українська стали домінуючими мовами, прийнятими (або нав'язаними) карпатським русинам в Європі, у Північній Америці нестандартизована форма карпаторусинської процвітала між 1890 і 1950 роками як розмовна мова і трохи довше – як писемна. Протягом понад півстоліття широкий спектр газет, альманахів (календарів), журналів та окремих літературних творів з'явилися в Сполучених Штатах, у тому числі перший роман русинською мовою⁴.

Інша північноамериканська аномалія стосується алфавітів. Алфавітні суперечки, які, здавалося, закінчилися серед adeptів більшості слов'янських мов ще наприкінці дев'ятнадцятого століття, продовжують точитися в Північній Америці в XX столітті. В той час як східнославацькі та віндські іммігранти використовували угорську форму латинського алфавіту в знак етнічної та культурної відмінності, американці карпато-русинського походження від 1920-х років видавали свої публікації тієї чи іншою формою слов'янською мови, проте з практичних міркувань вживали замість кирилиці латинський алфавіт (як правило, на основі чеського орфографії), що не на кирилиці. Щодо кирилиці, то традиційні форми її змогли вижити в Північній Америці, де протягом тривалого часу жвава російськомовна преса та інші публікації навмисно – навіть агресивно – використовували дореволюційний етимологічний алфавіт і літературні норми, аби відмежуватися від будь-яких змін в російській мові, запроваджених в Радянському Союзі.

Підсумовуючи сказане, слід відзначити, що слов'янські мови розвивалися і часом навіть процвітали в Північній Америці протягом майже півтора століття, від 1870-х років по теперішній час. У той час, як слов'янське розмовне мовлення, можливо, страждало через географічну ізоляцію від європейської батьківщини і через тотальний вплив англійської мови, що поступово стала домінуючою в американських і канадських товариствах; публікації слов'яномовних белетристів, вчених і громадянських діячів, що з'явилися в Північній Америці, залишаються частиною спадщини, гідною наукового вивчення. Окрім того, що дані публікації дають уявлення про історію іммігрантських груп

¹ Ця газета продовжувала публікуватися до 1922 року, але з 1889 року вона перейшла на літературну словацьку, *Amerikánsko-slovenské noviny* (Stolarik 1987) [13].

² Опис східнославацької мови в цих публікаціях, див. Ліфанов 2005 [8].

³ Найбільш яскравою і з найтривалішим терміном публікації віндською мовою була газета *Amerikanszki szlovenszov glász*, яка виходила у Бетлегемі, штат Пенсільванія з 1921 по 1947 роки.

⁴ Існує досить багата наукова література присвячена мові русинів Північної Америки [1; 3], у тому числі антології текстів [4]. Найстаріша газета *Amerikansky russky vjestnik*, яка найдовше видавалася має докладний аналітичний індекс своїх перших чотирьох десятиліть свого існування [5; 7].

в діаспорі, вони також внесли свій внесок до інтелектуальної спадщини слов'янства незалежно від того, де його лінгвістичні носії фізично знаходяться.

Список використаних джерел та літератури:

1. Bidwell, Charles. *The Language of Carpatho-Ruthenian Publications in America*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Center for International Studies, 1971.
2. Burnet, Jean R. and Palmer, Howard. 1988. «Coming Canadians»: An Introduction to the History of Canada's Peoples. Toronto: McClelland and Stewart. Carpenter, N. 1927. «Immigrants and Their Children.» In: U.S. Bureau of the Census Monograph, No. 7. Washington, D. C.
3. Duličenko, Aleksander and Magočij, Pavel Robert. 2004. «Амерыка». In Paul Robert Magocsi, ed. *Rusyn'skŷj jazyk*. Opole: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej, pp. 305-315 and 385-392.
4. Duličenko, Aleksander. 2008. «Karpatorusinskaja pis'mennost' Ameriki,» in *Pis'mennost' i literaturnye jazyki Karpatskoj Rusi (XV-XX vv.)*. Užhorod: Izd-vo V. Padjaka, pp. 510-704.
5. Evans, James M. 1979. *Guide to the Amerikansky Russky Viestnik*, Vol. I: 1894-1914. Fairview, N. J.: Carpatho-Rusyn Research Center.
6. Gajda, Stanisław, series editor. 1996-2004. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich*, 14 vols. Opole: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej.
7. Karłowich, Robert A. 2000. *Guide to the Amerikansky Russky Viestnik*, Vol. II: 1915-1929 New York: Columbia University Press/East European Monographs.
8. Lifanov, Konstantin. 2005 *Jazyk vostočnoslovackich publikacij v SŠA konec XIX-načalo XX vv.* Munich: Lincom Europa.
9. Magocsi, Paul Robert. 1987. «Are the Armenians Really Russians?—Or How the U. S. Census Bureau Classifies America's Ethnic Groups,» *Government Publications Review*, Vol. XIV, No. 2. Elmsford, N. Y., pp. 133-168.
10. Magocsi, Paul Robert, ed. 1999. *Encyclopedia of Canada's Peoples*. Toronto: University of Toronto Press.
11. Magocsi, Paul Robert. 2005. «In Step or Out of Step with the Times?: Central Europe's Diasporas and Their Homelands in 1918 and 1989,» *Austrian History Yearbook*, Vol. XXXV, Minneapolis, pp. 169-189.
12. Statistics Canada. 1992. *Home Language and Mother Tongue—The Nation: 1999 Census*. Ottawa: Industry, Science, and Technology Canada.
13. Stolarik, M. Mark. 1987. «The Slovak-American Press.» In Sally M. Miller, ed. *The Ethnic Press in the United States*. New York, Westport, Conn. and Greenwood Press, pp. 353-368.
14. Thernstrom, Stephen, ed. 1980. *Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Стаття надійшла до редколегії 1.12.2014.

Павло-Роберт Магочій

Культури славянських іммігрантів в Северній Америці: мовний фактор.

В статті розкрито історію формування славянських діаспор і розвитку славянських мов в США і Канаді на розмовному і письмовому рівнях. На основі переписів населення різних років і інших статистичних даних, зібраних в країнах Северної Америки зроблено спробу проаналізувати процес змін по якісним і кількісним показателям діаспорних груп.

Ключеві слова: *славянські діаспори, етнічна преса, США, Канада, славянські мови.*

Paul Robert Magocsi

Slavic Immigrant Cultures in North America: The Language Factor.

The article is devoted to the formation history of the Slavic diasporas and to the development of oral and written levels of the Slavic languages in the USA and Canada. The author analyzes to which extent the Slavic diasporas used the opportunities provided by recipient countries to develop education in native languages at schools and universities. Having analyzed some statistic data gathered in North America and the population census throughout the years, the author has made an attempt to evaluate the qualitative and quantitative changes inside Slavic diaspora groups. Moreover, the article deals with the development of the ethnical press and other publishing institutions. The changes in census documents are of major interest of the scholar. Analyzing Slavic languages that have been developing in the USA and Canada, the author also mentions those languages that are not used on the territory of their motherland anymore.

Key words: *Slavic diasporas, ethnic press, USA, Canada, Slavic languages.*